

a beszélőt ne sorozzák be. Kérdéses azonban, hogy hol és mikor, hiszen ma Magyarországon nincs sorkatonaság, és legálisan szolgálhatnak meleg katonák is. Úgy tűnik tehát, hogy az a heteró közeg, amit a kötet versei felvázolnak, nem egészen itt és most van. (És ezen a ponton kibukhat belőlünk: valóban indokolt itt és most kitakarni a költő arcát a saját portréképén? Túl azon, hogy metakommentár: a jogos elővigyázatosság, vagy a paranoia megnyilvánulásaként értelmezzük azt a szembe húzott kapucnit?)

Az, hogy a *Heteró közegben* „fontos”-e mint *meleg költészet*, azt jelen írás sem megerősíteni, sem cáfolni nem tudja: a rendszerváltás utáni hazai, meleg férfiak által írt korpusz talán van annyira vékony, hogy minden adalék fontos lehet, még akkor is, ha esetleg visszafelé mutat egy felszabadító narratívában. Mint *költészet* azonban mindenképpen figyelemre méltó ez a verseskönyv, és bízunk abban, hogy az elkövetkezőkben egyéb poétikai szempontokat előtérbe helyező olvasatai is születnek még a műnek. Szpojlerveszély: Olty Péter fantasztikusan muzsikál, a sorok természetesen, erőlködés nélkül gördülnek, és benne maradnak a fülben. Ugyanilyen könnyedén érnek el bombasztikus hatást a versek gondolati és képi elemei. A *Billiárdgolyókban* a beszélő első erekcióját ahhoz hasonlítja, ahogy „a Hippodrómoszon [...] rengni kezd / egy szökdelő veréb alatt a föld” (33.), de a szövegnek ugyanúgy tétje az az elgondolás, hogy az egymás után történő eseményeket hajlamosak vagyunk ok-okozati összefüggésben értelmezni. A *Féregénekben* olyan elméleti dolgokból, mint a kétség és a bizonyosság, a vers végére konkrét, élő szövet lesz. Testivé válik a tudat játéka: „Csupán egy csipogó / hajnalmadár váltja meg. Ő húzza / ki gyulladt szeme csücskéből / tekergő bizonyosságom” (11.). Olty kötetének bizonyosságához nem fér kétség: miután letettük, sokáig tekerreg még a fejünkben. (*Scolar*)

HORVÁTH IMRE OLIVÉR

„én pedig nem akarok választani”

NESZLÁR SÁNDOR: *EGY ÁCS NEVELT FIÁNAK LENNI*

Neszlár Sándor szövegírása az utóbbi időben erősen ritmizált, az írott szöveg mindig valamilyen, a szövegen túli tempóval hangolódik össze: az *Új Appendixhez* (Tiszatáj online) hetente, a *Terepszemléhez* (SZIFonline) havonta, az *Egy ács nevelt fiának lenni* című kötethez pedig lefutott kilométerenként született egy-egy újabb történet. Igaz, utóbbi esetében ez egy-egy újabb mondatot jelent (így alkotja az előszótól és az appendixtől eltekintve az 1111 kilométerhez rendelt, ugyanennyi számozott mondat a kötetet), azonban ezek a mondatok folyamatosan újabb értelmezési kereteket építenek, és vonatkoztatási rendszereket kívánnak maguknak, modalitásuk, hangvételük különböző, első ránézésre csupán nyelvtani felépítésük mutat némi koherenciát: „54. Leíratni mással (anya), vezetés közben, ezt a mondatot: *először látni a kedvenc filmet*. 55. Gyíknak lenni egy napsütötte kövön. 56.

Fociban szó szerint venni, alsósként, a szoros emberfogást.” Már ebből az apró részletből látható, hogy a Neszlár első kötetéből, az *Inter Presszó* elbeszéléseiből ismerős irodalmi-közéleti tájékozottságról az *Egy ács...* mondatai is tanúságot tesznek. Szabó Lőrincről (55.) a választásokon leadott érvénytelen szavazatokig (215.), népmeséktől (1030.) bibliai történetekig (884.), Usain Bolttól, a világ leggyorsabb futójától (598.) a U2 zenekarig (714.) terjedő skálán idéződik meg számos referencia. Épp a mondatok, az utalások és az értelmezési keretek széttartása az, ami Neszlár kötetének befogadását igencsak megnehezíti, ugyanakkor ez teszi relevánssá az értelmezési lehetőségek széles körét, azt az egyszerű kérdést felvetve: hogyan lehet ezt a művet olvasni?

A fülszöveg által felvetett „rejtett önéletrajz” kategóriáját megerősíteni látszanak az életrajzi szerzőre vonatkozatható utalások („295. Erfurtban mindennap megszámlolom a lépcsőket a negyedik emeletig, aztán egy évre rá már elfelejtem a pontos számot.”), valamint azok a részletek, amelyekben akár egy mondaton belül is váltakozik a főnévi igeneves szerkesztés és az első személyű megszólalás, így az általános alany egy első személyű beszélőre szűkül. „377. Nem válaszolni: mert a válasz egyben választás is lenne, én pedig nem akarok választani; elfutni inkább.” A szövegből kimutató utalások rendszere azonban egyértelműen kiiktatja az önéletrajziséget a kötet értelmezési lehetőségei közül. Hiszen hogyan lehetne valami életrajzi – legyen az akárki életrajza is –, ha történeteinek referencializálható alanyai, a sportolók, zenészek, irodalmi karakterek vagy akár tárgyak nem egyeznek meg egymással? „946. Zebránál elmozdult csatornafedélnek lenni” – az ehhez hasonló mondatokat természetesen lehetne metaforikusan értelmezni, ahhoz azonban szükség volna egy körülhatárolható központi szereplőre, motívumra, történet-szállra, amelyre vonatkozathatóak lennének. A kötet mondatainak széttartása ilyeneket nem biztosít, sőt nemcsak az utalásokkal, de nyelvileg, a gyakori főnévi igeneves mondatszerkesztéssel is az egységesítés ellen dolgozik. A beazonosítható alannal rendelkező szövegrészek mellett rendszeresek az olyan mondatok-mondatcsoportok is, amelyek egyáltalán nem jelölik a cselekvések vagy történések szereplőjét, és témájuk szerint is szinte bárkihez tartozhatnának, például: „705. Biciklivel vizes úttesten elesni.” vagy „716. Titkot elárulni másnak.” A rövid, tömör, sokszor kontextus nélkül megjelenő mondatok hatására az olvasó szabadsága megnövekszik, ezzel párhuzamosan pedig megnyílik annak a lehetősége is, hogy a befogadó maga váljon a mondatok szereplőjévé. Efelé vezet többek között az a meglepő fordulat is, amikor a „95. Március 24-én foganni meg.” mondat hatására a születésnapot ujjain kiszámoló olvasó folytatja a szöveget: „96. Ujjon számolni meg a hónapokat.” Az általánosítás azon a pontokon éri el csúcspontját, ahol az egymásnak ellentmondó szövegek egymás mellé rendeződnek, illetve ahol szólások beemelése történik anélkül, hogy azok bármire vonatkoznának. Úgy sorakoznak ezek a szakaszok, mintha csak egy nyelvkönyv példamondatai lennének, amelyeket aztán a tanuló majd tetszés szerint használhat – az értelmező bármivel összefüggésbe hozhat: „231. Kiköszörülni a csorbát. 232. Vinni valamit, mint a cukrot.” és „201. Megérezni, hogy a másik többet is akarna, hogy lehetne többet is. 202. Nem érezni meg, hogy a másik többet is akart volna, hogy lehetett volna többet is.”

Azáltal, hogy a mondatfolyam ilyen módon kiszakad az önéletrajzi olvashatóságból, műfaji és motivikus értelmezhetősége is összetettebbé válik. Kiemelkedik például a címmel is előtérbe helyezett krisztusi történet, amelynek részletei a mondatok sorába illesztve ismét az egyszerű potenciális univerzalitására hívják fel a figyelmet. „409. Megtagadni, háromszor is, akit nem lenne szabad. 410. Kakast kergetni a forró délutánon sikátorról sikátorra. 411. Félni a sikátorban árusító kereskedőtől. 412. Elvarázsolt kereskedőként kóborolni a világban évszázadokon keresztül. 413. Felvenni a rendelést a keresztre, elvben elvetni ezt a kivégzési módot. 414. Egy kérdésre úgy kezdeni a feleletet, hogy: *az vesse rá az első követ...*” A részlet a kötet egyik jellemző szövegszervezési módszerére is rámutat. A mondatláncnak közvetlenül a krisztusi történettel egybeeső két mondata közé az elsőből kiindulva, motivikus alapú asszociatív szerveződéssel ékelődik be három újabb: Péter háromszor tagadta meg Jézust, mielőtt a kakas kukorékolt, ez indítja el a kakasról a sikátorra, majd arról a kereskedőkre vezető sorozatot. A 413. mondat visszatér az újszövetségi történet szorosabb cselekményéhez, ha anakronisztikusan és a megszokott nézőponttól eltérő fókusszal is, a 414. pedig a cselekvő hiányával ismét általánossá tágítja az egyébként egyértelműen Jézushoz rendelhető szavakat.

Bár a vissza-visszatérő újszövetségi utalások révén sem képződik meg a teljes korpuszt egységbe állítani képes narratíva, felvetődik egy új műfaji keret: az életvezetési tanácsadók, füveskönyvek, és a hozzájuk hasonlóan értelmezett vagy használatba vett *Biblia*. A számozott mondatok a bibliai versek szerkezetét megidézve rendeződnek fejezetekbe, és azokhoz (vagy az azokat övező bizonyos értelmezési gyakorlatok eljárásához) hasonlóan gyakran környezetükből kiragadva, egyenként is olvashatók valamiféle útmutatásként, életbölcsességgként. Csak-hogy amíg a *Biblia* versei nagyvonalakban azonos irányba igyekeznek olvasójukat terelgetni, az *Egy ács...* mondatai, mint azt fentebb láttuk, időnként egymásnak ellentmondó állításokat tesznek. Útmutatásként sem tekinthető tehát egységesnek a kötet: ha a műfaji kódoltság miatt ekként is olvassa a befogadó, az inkoherens, folyton célját tévesztő terelgetés saját olvasói irányultságára fogja felhívni a figyelmet.

Az így kiemelt újszövetségi referenciák összefonódnak a szöveg önreflexív, az írás folyamatát tematizáló részeivel, rámutatva, hogyan építkezik egymásból vallás és írás, illetve mennyiben tekinthetők ezek hasonlóknak. Az idézett utalássor a következőképpen folytatódik: „413. Felvenni a rendelést a keresztre, elvben elvetni ezt a kivégzési módot. 414. Egy kérdésre úgy kezdeni a feleletet, hogy: *az vesse rá az első követ...* 415. Megjegyezni egy Trabant rendszámát (KT 64 20).” A kontextus hatására a rendszám kiolvasásakor könnyen felvetődik a káté mint a bibliai tanításokat feldolgozó, egyszerűsített útmutató szöveg képe is értelmezési lehetőségként, ezzel nemcsak a Szentírás említett tanácsadó funkcióját igazolva, hanem az írásbeliség jelentőségét és vallásalakító szerepét is hangsúlyozva. Az írás és a vallásgyakorlás szoros együttműködése mellett arra is akad példa, ahol ezek egymást helyettesítik: „341. Száz mondatot írsz elalvás előtt, mintha imával zárnád a napot.” Sőt, mintha a szöveg arra mutatna rá, hogy nem pusztán az alkotás és a vallás kapcsolata ennyire ellentmondásos, de ezen a kapcsolaton keresztül tekintve az írás önmagában is polemikus jelenség. „237. Nem hagyni helyet a papíron, lendületből az asztalon fejezni be a mondatot: *eződésnél elválnak majd az útjaik.*” A könyvben

az van leírva, ami a mondat fikciója szerinti papírra már nem fért ki; a tematizált írásjelenetben leírt szó a *kereszt*, ez tartalmazza a vallási konnotációkat, az olvasó által kézben tartott szövegből azonban pontosan ez a szó és a hozzá tartozó gondolatkör hiányzik. A kötetben csak az olvasható, amit a mondat első fele (és a további írásra reflektáló mondatok) alapján feltételezett szövegalkotó kéz nem jegyzett papírra. Elválnak tehát a szövegírás általános aktusa az *Egy ács...* megírásának folyamatától, ezáltal pedig az eddig önreferenciálisnak tekintett mondatok vonatkoztatási kerete is megkérdőjeleződik.

Futás és írás viszonyát szintén gyakran helyezik előtérbe a kötet mondatai, ezen két cselekvés között is összetett, akár egymásnak ellentmondó viszonyok rajzolódhatnak ki. Az önreflexió kiiktatásához is hozzájárul a futás gyakorlásának tematizálása, különösen a számozott mondatok előtti, előszónak is tekinthető egyoldalas szöveg fényében. „Minden a futással kezdődött; írni kezdtem a kilométereket, aztán az edzések után egy-két mondatot is” – kezdődik a párhuzamállítás, és ezzel egyidejűleg a két cselekvés különválasztása is. „Amikor közeledtem az 1000 kilométerhez, akkor határoztam el, hogy *ezermondatos* lesz, de gyorsabban futottam, mint írtam, ezért *ezeregyszáztizenegyre* kellett növelnem, hogy utolérjem magam.” A két folyamat mintha két különálló személyt alakítana ki, akik egymás tempóját igyekeznek felvenni. Az önreflexió lehetősége kiiktatódik, hiszen az író önmagával sem azonos ekkor. Az író fut, a futó ír, olyan szövegekhez kapcsolódva ezzel, amelyek hasonló határhelyzetben vannak: például Murakami Haruki *Miről beszélek, amikor futásról beszélek?* című kötetéhez (ford. Nagy Anita, Geopen, 2012), amely szintén az önéletrajz és a szépirodalom közötti mezőn navigálja olvasóját.

A futás funkcionál olyan gyakorlathként is, amely a szövegszerveződés ritmusát megalapozza; futónaplónak is nevezhető volna a kilométerenként gyűjtött mondatok összessége. Minden kilométer után születik egy-egy új gondolat, ezeket a gondolatokat pedig ugyanúgy számolja, aki leírja őket, mint a futó a teljesített távokat – láthatóan a mondatoknak lényeges jellemzőjük a mennyiség, illetve – sorszámzársról lévén szó – a sorrendiség. A mondatok határozott sorrendje az asszociatív láncolatok megképzésében vagy felfejtésében mindenképpen segítséget nyújt, azonban ennél többel nem járul hozzá a szöveghez. A szakaszok mennyisége és egymásra következésük ritmusa annál inkább jelentéssel telítődik a futással való összefüggésében. Az írás és a futás közös szerkezete révén a felvetődő problémák is azonosak: mikor válik repetitívvé és monotonná, ha egyáltalán, az a mód, ahogy szöveg és futó haladnak előre? Ahogy Murakami a futásról írja, „szenvedni nem kötelező” (*i. m.*, 8.) – személyes döntés, egyéni beállítódás kérdése ez a fajta monotoniatűrés. A szöveg által implikált különböző olvasói stratégiák működésbe lépésének vagy háttérbe húzódásának függvényében válhat a kötet egy teljes szöveggé, vagy értelmeződik különálló gondolatok egymásutániségaként. A futásnak, a futás közbeni gondolkodásnak és az írásnak a ritmusa így az olvasás ritmusát is erősen befolyásolja, két szélsőséges lehetőséget kínálva fel a befogadónak: lehet nagyon lassan olvasni, mondatonként megállva, vagy a lapokon végigszaladva, alkalmanként akár néhány részleten átugorva haladni.

A megsokszorozódó elbeszélői hang és az olvasó szerepének több szinten is kiszélesedő témyerése révén a befogadáshoz kevés biztos mankó marad. Neszlár

Sándor műve mintha túl sok mindenhez igyekezne hozzászólni, azonban az így kialakuló posztmodern fókuszvesztés hozzájárul ahhoz az izgalmas működéshez, amely az olvasót kényszeríti döntésekre és választásokra. Az életrajziségon túl (futó)naplóként, füveskönyvként, bibliaszerű útmutatásként értelmezhető kötet figyelemre méltó kísérlet az önreflexió vonatkoztatási pontjainak megváltoztatására, az elbeszélők és a beleértett szerző(k) szétválasztására, valamint a műben implikált lehetséges olvasási módok számának folyamatos növelésére. (*Magvető*)

GREGOR LILLA

Terepszemle az Üveghegyen túl

„...KÉZIFÉKES FORDULÁST IS TUD”. TANULMÁNYOK A LEGÚJABB MAGYAR GYEREKIRODALOMRÓL, SZERK. HANSÁGI ÁGNES – HERMANN ZOLTÁN – MÉSZÁROS MÁRTON – SZEKERES NIKOLETT

A gyermek- és ifjúsági irodalomra fókuszáló *Mesebeszéd* (FISZ, 2017) és a „...kézifékes fordulást is tud” (továbbiakban csak *Kézifékes*), melyek az utóbbi idők legátfogóbb szakmai vizsgálódásgyűjteményeinek számítanak a témakörön belül, több tekintetben is testvéreknek nevezhetők. Azok a meghatározó kérdésirányok, melyek az első opusban terítékre kerültek, a másodikban továbbtagozódtak, rétegződtek és ki is bővültek. A szerzőgárda tekintetében is nagy az összecsengés, ami a kellő szakmaiságot éppúgy és újfent garantálja, amiként a kaleidoszkópszerű sokszínűséget is.

A kötetek szerkezetének előzetes áttanulmányozása során azt tapasztaljuk, hogy amíg a *Mesebeszéd* tanulmányai jelölt nagyfejezetekbe szerveződtek, a *Kézifékes* elhagyta ezt a rendezőelvet, igaz, az egymás mellé került szövegek mindenkor az érintkezésük okán nyerték el adott pozíciójukat, így pedig újfent egy relatíve jól körülhatárolható, csak épp jelöletlen témakvartettet, a vizualitás – mese – (ifjúsági/YA) próza – líra szövegcsoportok négyesét eredményezve. A szerkesztők – kiknek megegyező névsora ugyancsak feszesen egymás mellé rendeli a két könyvet – szimpatikus megoldása volt, hogy amíg a *Mesebeszédet* a vizualitással zárták, a *Kézifékest* azzal nyitották meg, egyszerre érzékeltetve a kérdésirányok azonos súlyát és a kötetek folytonosságát is. A *Kézifékes* tizennégy tanulmánya a jelzett témakörök között arányosan oszlik meg, egy kivétellel, az ifjúsági/young adult irodalmat ugyanis nagyobb arányban, öt szöveg tárgyalja, ami a kérdéskör iránti nagyfokú szakmai érdeklődést jelzi, hiszen mindkét tanulmánykötetben erre a szövegtípusra esett a legnagyobb hangsúly. A *Mesebeszédhez* képest a *Kézifékesben* felerősödött viszont a líraelemzés, amelyet a vizualitással és mesével megegyezően három tanulmány képvisel a kötetben. A két könyv összetartozását jelöli az is, hogy a *Kézifékes* dolgozatainak hivatkozásai rendre hidakat emelnek az előzménykötet textusai felé, s ezt összességében oly arányban teszik, hogy a *Mesebeszéd* a *Kézifékes* legtöbbet hivatkozott szakkönyvévé válik, mely vonatkozás a gyerekirodalom-recepció kardinális opusává emeli azt, a munka online és nyomtatott